

Безцінна благодать

АНАСТАСІЯ РЯБЧУК

18 ГРУДНЯ 2025

Щороку Різдво застає мене зненацька. Назбируються дедлайни, справи, які необхідно закінчити до кінця грудня, іспити, які обов'язково треба прийняти у студентів, й оцінки, які їм неодмінно належить виставити. А ще безкінечні корпоративи на роботі й вистави в доньчиному дитсадку, подарунки від Миколая й Діда Мороза (спершу був лише Миколай, але цього року донька повідомила, що в нього, виявляється, «є брат Дід Мороз, який теж приносить подарунки»). І ось я зі здивуванням дивлюсь як у храмі вже запалили останню, четверту адвентову свічку. «Коли це сталося? Як так, невже я знову все прогавила?»

Гендрик Аверкамп, «Зимовий пейзаж із ковзанкою», 1608 рік

Різдва я все-таки не пропустила, але чомусь мені неймовірно сумно пропускати Адвент. Цей час чекання на прихід Месії сповнений найкрасивіших пророчих голосів, а ще – надії, якої так бракує нашому світу й самій Церкві. Я трохи заздрю тим секулярним друзям, які в цій метушні останніх днів року знаходять час на свято. Нехай священники у проповідях скільки завгодно критикують «поверхову, комерціалізовану і безбожну культуру», але мене зворушує надія й бажання чуда – навіть серед найбільш атеїстичних друзів, чия нога ніколи не ступала на поріг храму. Ми всі маємо право на надію, нехай і на «поверхову» надію, що таки встигнемо з усіма дедлайнами «до свят» і що наступний рік буде кращим. Ми всі маємо право на радість, нехай і на «комерціалізовану» радість шоколадок у віконцях адвентового календаря, ліхтариків і гірлянд на темних зимових вулицях чи подарунків під ялинкою. Зрештою, хто з нас знає, як раділи пастушки й чи не була їхня втіха «поверховою»? Чи глибоко вірили, чи дотримувалися посту, чи знали пророків, чи розуміли, що немовля, яке лежить отут, у яслах, – це їхній Спаситель? Можливо, вони просто раділи, що ніч виявилася не темною, похмурою й вітряною, а тихою, ясною й зоряною. Що біля них і овечок народився малючок. Вони ніяк не готувалися, цю радість Бог захотів розділити з ними просто так, не вимагаючи заслуг чи чеснот.

Утім, недовіру до апропріації різдвяної символіки секулярною культурою теж можна зрозуміти. Напередодні Другої світової війни Дитрих Бонгеффер застерігав Церкву від ідеї «дешевої благодаті», що спонукає жити звичайним світським життям і не помічати, якою дорогою ціною ми отримали спасіння від Господа: «Дешева благодать – це проповідь пробачення без покути, хрещення без дотримання заповідей, причастя без розкаяння, прощення гріхів без особистої сповіді. [...] Дорога благодать – це блага звістка, яку необхідно шукати знов і знов, дар, про який треба попросити, двері, у які треба стукати».

Це був контекст співпраці церковних структур із нацистським режимом, коли більшість мирян не помічала суперечності між вірою та повсякденними практиками, які призвели до тріумфу нацизму. Можливо, це застереження важливе й сьогодні для тих, хто очікує чуда, не беручи відповідальності за підготовку до нього. Але часто це уявлення про «дешеву» й «дорогу» благодать веде до іншого екстремуму – такого, як на портретах понурих нідерландських кальвіністів у чорних костюмах із накрохмаленими білими комірцями, зосереджених на собі та своїй (не)достойності. Чи такого, як у деяких сучасних українських вірян, що захищають традицію від радості.

Бог приходить туди, де нам чуда найбільше бракує, і говорить до нас мовою, яку ми розуміємо.

У спостереженнях Бонгеффера є цікава цитата з Мартіна Лютера, яку мало хто розуміє, але

яка дозволяє вийти за межі дихотомії «дешевої» й «дорогої» благодаті: «*Pecca fortiter, sed fortius fide et gaude in Christo*» – «Гріши сміливо, але віруй і радій у Христі ще сміливіше». До цієї фрази, на думку Бонгеффера, варто підходити не як до початку (бо тоді вона стає передумовою теології дешевої благодаті), а тільки як до кінця, до результату, коли після всіх спроб «підготуватись» і «віддячити» Христові ми усвідомлюємо, яка ця підготовка неадекватна. Прийняти дар зі вдячністю – це визнати безцінність благодаті, яку взагалі не можливо виміряти людськими категоріями.

Хоча євангельський сюжет про Марту і Марію не належить обов'язкових текстів на Адвент, він теж вказує на шлях подолання дихотомії «дешевої» й «дорогої» благодаті. Марта знає, що гість «дорогий», що до його приходу треба старанно підготуватися. Марія ж зосереджується не на підготовці, а на вдячності. Ідеально вилізаним їхній дім усе одно ніколи не буде, та й значно цікавіших співрозмовників Ісус може знайти деінде. Замість думати, яка дорога благодать і як сильно треба старатися, щоб віддячити Богові за візит, можна просто вдячно прийняти дар.

Бог, Який став немовлям у нашому негостинному світі, хоче бути поруч там, де ми, нехай ми й не дуже готові до Його приходу. Навпаки: можливо, Він приходить до нас саме тому, що ми не готові. Про це на Різдво 25 грудня 1545 року написав святий П'єр Фавр: «Під час першої Меси, коли я відчував холод і смуток через погано прибрану до свята оселю, мене охопив палкий дух, що зворушив до сліз. Із глибокою внутрішньою відданістю Богу я почув таку відповідь: “Це означає, що Ісус хоче прийти до хліва. Якби ти вже сяяв, то не побачив би в цю мить людяності Господа нашого, бо духовно не було би схожості на хлів”. Тож я знайшов розраду в Господі, який зволив прийти до такого холодного дому. Я хотів бачити свою оселю прикрашеною, щоб мати вітиху, а натомість побачив, на що пішов наш Господь, і через це був утішений».

Можливо, пастушки просто раділи тихій ясній ночі, але ця радість народжується після сотень темних і похмурих ночей, коли на яскраву зірку дивимось із вдячністю. Можливо, келих шампанського й бенгальські вогні – це поверхово, але сповнений надії погляд у новий рік виправданий усіма труднощами та стражданнями року, що минув. Чекання чуда контекстуальне. Бог приходить туди, де нам цього чуда найбільше бракує, і говорить до нас мовою, яку ми розуміємо, навіть якщо вона комерціалізована й поверхова. Господня благодать не «дешева» й не «дорога», вона безцінна. «Я побачив, на що пішов наш Господь, і через це був утішений»: так, Він народився у хліві та став одним із нас, щоб ми раділи, нехай наша оселя й не прибрана. Чи, може, раділи саме тому, що вона не прибрана – а Він усе одно тут.

АНАСТАСІЯ РЯБЧУК

18 ГРУДНЯ 2025

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in
/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**